

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Бурятия
«Администрация муниципального образования «Кижингинский район» Республики Бурятия»
Муниципальное бюджетное образование учреждение МБОУ «Оротская СОШ»

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора
Галданова О.Р.
от 30.08.2024

УТВЕРЖДАЮ
Директор МБОУ «Оротская СОШ»
Заятцев Ж.Б.
Приказ №12 от 30.08.2024

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

По родной литературе для 8 класса

2024г

Тайлбари бэшэг (Пояснительная записка)

Рабочая программа разработана в соответствии:

- Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации» от 29 декабря 2012 года N 273-ФЗ;
- Приказ МО и Н РФ №373 от 06.10.2009г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования» (в ред. Приказов Минобрнауки России от 26.11.2010 [№ 1241](#), от 22.09.2011 [№ 2357](#), от 18.12.2012 [№ 1060](#), от 29.12.2014 [№ 1643](#));
- Приказ МО и Н РФ №1897 от 17.12.2009г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования»;
- Приказа МО и Н РФ №1578 от 31.12.2015г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта среднего общего образования»;
- Приказ Министерства образования и науки РФ от 1 февраля 2012 г. N 74 «О внесении изменений в федеральный базисный учебный план и примерные учебные планы для образовательных учреждений Российской Федерации, реализующих программы общего образования, утвержденные»);
- Приказ МО и РФ от 31.12.2015г. №1576, 1577 « О внесении изменений в Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, утвержденный приказом МО и Н РФ №373 от 06.10.2009г.»;
- Приказ МО и Н РФ №15 от 26.01.2017 г. с изменениями от 5.06.2017 №629 «Федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования»;
- Образовательная программа начального общего образования, реализующая ФГОС МБОУ «Оротская СОШ»
- Уставом МБОУ «Оротская СОШ»

В соответствии с учебным планом МБОУ «Оротская СОШ» на изучение бурятской литературы в 8 классе отводится 68 часов.

Гадна Буряад Республикын Нуралсалай болон эрдэм ухаанай яаманай дурадхаһан 5-9 классуудай буряад литератураар жэшээтэ программа (2022 он, авторнууд: Бадмаева О.Б. Ширапова Л.С.) дээрэ үндэһэлэгдэжэ, 8 классай Буряад литература (авторнууд: Х.Г.Цыденова, Б.Ш Ширапова, 2017 он) түшэглэн бэшэгдээ.

Шухала зорилгонууд:

- буряад хэлэнэйнгээ баялитай гүнзэгыгөөр танилсуулха, найнаар хэлүүлдэг, уншуулдаг, бэшүүлдэг болгохо;
- буряад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэһэлэн, найнаар ойлгуулха, ухаан сэдхэлдэнь шэнгээхэ, хүмүүжүүлхэ.
- нурагшадые уран зохёол абьяастайгаар уншаха дуратай, ходорхойгоор, тодо зүбөөр уншаха шадабариеннь хүгжөөхэ, удхыеннь зүбөөр элирүүлхэһээ гадна, зохёол шудалан, шэнжэлэн үзэхэ дадалнуудынь бүрилдүүлхэ
- мүн уншажа байһан зохёолойнгоо уран найханайнь, хэлэнэйннь онсо шэнжые ойлгожо, нурагшадай дадал дүршэлые бүридүүлхэ, хүгжөөхэ.
- үзэл бодол хүгжеехэ, хүмүүжэлыннь нарижуулха, буряад литературада, уран уншалгада дурлалыннь хурсадхаха, тэдэнэй уранаар уншаха, уншаһанаа хесэрэжэ үгэхэ, зохёол шүүлбэрлэхэ, һанал бодолоо дүүрэнээр, гуримтайгаар хэлэхэ, урданай ба мүнөө үеын арадай ажабайдалтай, ажал хүдэлмэритэй нягтаар холбон харуулха, баримталха,

зохёолнууд соо зураглагдаһан дүрэнүүд дээрэ хүнэй һанал бодол, эрмэлзэл зориг, зан заншал тухай бодомжолхо, согсолхо, уранаар хеерэхэ, бэшэхэ дүршэл шадабариень бүри ехээр хүгжесхэ, нарижуулха.

Буряад литература 8 –хи класста үзэхэдөө, һурагшад хайшаашье тэгшэ, юрэнхылэгдэһэн шадабаринуудтай (универсальные учебные действия -УУД) болохо ёһотой: (Личностные, метапредметные и предметные результаты освоения) (Планируемые результаты изучения учебного предмета)

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные УУД):

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ
- оршон тойронхи байгаалиин, тиихэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдээндэ өөрынгөө хандаса, хүнүүдые дэмжэһэнээ, тэдээндэ туһалһанаа түрэл хэлэн дээрэ харуулха
- хэлэээ баян, тодо, уран , сэбэр болгохоёо оролдохо;
- түрэл орондоо, байгаалидаа дуратай байһанаа, уг гарбалайнгаа утаһа мэдэһэнээ харуулжа шадаха;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;
- бэшэхэ шадабаритай байха, шагнажа абаад бэшэхэ, зохёон бэшэхэ;
- сэдхэлэйнгээ байдал тухай, тиихэдэ үзэһэн юумэнүүд тухайгаа зохёон бэшэхэ;
- түрэл хэлээ судалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД)

- өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ;
- багшатаяа сугтаа һуралсалай проблемнжэ асуудал яажа шийдхэхэ тухайгаа -хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиха;
- хэһэн ажалай түсэбтэй, алгоритмын ёһотой тааруулха, зэргэсүүлхэ, ажалаа шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- өөрынгөө, һурагшадай ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болообиб гэжэ элирүүлжэ һураха, критеринүүдые зохёохо.

Оршон тойрониие судалха шадабари (познавательные УУД)

- тестээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза ойлгохо: юн тухай хэлэгдэнэб, гол удхань, идейн ямар бэ?
- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй тестнүүд сооһоо (текст, схемэ, хүсэнэг, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалгаан хойшолон хоёрой хоорондохол холбоо харуулха;
- бодомжолхо.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- Хэлэлгын зорилгоһоо дулдыдуулан өөрынгөө һанал бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха
- хэлэхэ харилсаха зорилгоһоо үндэһэлэн, монолог, диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө һанал бодол, һанамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тиин өөрынгыы һанал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ һанал бодолдо ерэхэ, асуудалнуудые табиха.

Буряад литератураар шадабари (предметные результаты)

— уран зохёолой текст; темэ, үзэл бодол, уран дүрэ (уран һайханай образ), үзэгдэһэн зохёолой геройнуудые, сюжет;

— байгуулгын (композициин) шухала онсо янзануудыг, хэлэнэй зураглан тодорхойлох арга хэрэгсэлнүүдыг.

Һурагшад иимэнүүд юумэ шадаха зэргэтэй:

— үзэгдэжэ байһан зохёолнуудай байгуулгын (композициин) зүйлнүүдыг илгажа ба тэдэнэй үүргэ тодорхойлох;

— зохёолой геройнуудай еер еерын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдыг тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ автарай ямараар хандажа байһыг элирүүлхэ зорилготойгоор геройнуудыг зэргэсүүлжэ;

— эпическэ, лирическэ, драматическа зохёолнуудыг илгаруулжа;

— уран зохёолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарнь тэдэниг хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;

— үзэжэ байһан зохёолой геройнууд тухай, тэдэндэ автарай ямараар хандажа байһыг хараадаа абан, һурагша бүхэнэй, бүхы һурагшадай зэргэсүүлһэн аман гү, али бэшэмэл еерын бодомжолготой сочинени (сочинени-бодомжо) зохёожо;

— уран зохёолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ орёо түсэб табижа;

— бэеэ даагаад уншаһан литературна зохёолоор, зохёолой геройнуудта еерее ямараар хандажа байһанаа харуулан аман гү, али бэшэмэл һанамжа үгэжэ шадаха.

Байгуулга ба гол удха (Содержание учебного предмета)

Оролто үгэ 1 саг. Соёл литература хоёр уран хайханай ёһо заншалгүйгөөр бии болодоггүй, хүгжэдэггүй гэхэн ойлгосо. Ёһо заншал ба литературыг хүгжэлтэ. Искусстводохи шэнэлэлтэ тухай түрүүшын ойлгосо.

Арадай аман зохёол (10 саг) Аман зохёол — арадай гүн ухаанай хайхан сэдхэлэй, үндэһэн хэлэнэй дундаршагүй баялиг. Арадай аман зохёол түхэлөөрөө хубаарилга: шүлэгэй, прозын, зүжэгэй. Тэдэнэй жанрнуудаар илгарал. Шүлэгэй жанрнууд: оньһон үгэнүүд, таабаринууд, дуунууд, юрөөлнүүд, жороо үгэнүүд, үльгэрнүүд. Эдэ зохёолнуудай онсо янза: байгуулга, толгой холбуулга, параллелизм, рифмэ г. м. Прозын жанрнууд: мифүүд, домогууд, удхалһан хөөрөөнүүд (түүхэнүүд), онтохонууд, һонирхолтой хөөрөөнүүд. Прозын зохёолнуудай байгуулга, сюжет, уран аргууд г. м. Зүжэгэй жанрнууд: арадай наадан, хатар, гурым заншалай ёһололнуудыг гүйсэдхэлгэ. Тэдэнэй онсо янза. Үльгэрнүүд — буряад арадай аман зохёолой эгээн ехэ жанр. Үльгэрнүүдэй темэ, гол удха, байгуулга, хэлэн, уран аргууд, геройнуудайнь патриотизм, арадай ажабайдал зураглалга. Үльгэршэд — түрүү үзэл бодолоороо, бэлиг шадабаряараа онсо илгаржа, арадай дундаһаа урган гараһан оюун ухаатан мүн. Үльгэр хэлэхэ ёһо, гурым. Аман зохёолнуудыг хөөрэлгэдэ үльгэршэдэй онсо арга шадабари. Үльгэршэд А. А. Тороев, Е. И. Сороковиков-Магай, П. Тушемилов тухай мэдээн.

“Гэсэр” — Буряадай героическа эпосүүдэй элитэ ехэнь. “Гэсэр” үльгэр эрдэмтэдэй суглуулан бэшэжэ, бүридхэһэн тухай. Туд үльгэрэй гол удха. Гэсэрэй дүрэ, дайшалхы хэрэг, ябадалайнь зорилго. Энэ эпосэй байгуулга, хэлэн, уран аргууд, мифическэ зүйлнүүд. Үльгэр соо буряад, монгол, түбэд болон бусад арадуудай соёл болбосоролой талаар харилсаанайнь баримтанууд. “Монголой нюуса тобшо” (зохёолһоо хэхэгүүд) (5 саг) Зохоолой түүхэтэ үндэһэн ба сюжет. Образуудынь.

«Монголой нюуса тобшо» ба арадай аман зохёол. «Монголой нюуса тобшо» гэхэн зохоолой удха шанар.

XVIII- XIX зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд (5 саг) «Сайн үгэтэ эрдэниин сан субашидһаа», «Шэдитэ хүүр» г.м.

Замай тэмдэглэлнүүд (3саг) Домба-Даржап Заяев «Замай тэмдэглэлнүүдбээ». Базар Барадин «Замай тэмдэглэлнүүд». Будда Рабданов «Мүргэлшэнэй замай тэмдэглэлнүүд», “Хуулигүй ноён, хориггүй зон”.

XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад уран зохёол (14 саг) Арадай аман зохёолой, бэшэмэл зохоолнуудай, буддын шажанай зохоолнуудай, ородой ба хари гүрэнүүдэй

литературануудай еһо заншалай буряад литературынын бии болон хүгжэхэдэ үзүүлһэн нүлөөн.

Хоца Намсараевич Намсараев “Цыремпил” Реализм тухай ойлгосо. Реалистическэ еһо заншал. Зүбөөр зураглалга зүбтэй байлга хоёрой хоорондох илгаа. Уран зохёолой геройн доторой байдал зүбөөр зураглан харуулха аргууд ба хэрэгсэлнүүд. Психологизм тухай ойлгосо.

Цыденжаб Дондулович Дондубон. «Хиртэһэн һара» Геройн абари зан реалистическаар зураглан харуулха еһо заншал. Геройн дотор боложо байһан зүрилдөө зураглалга.

XX зуун жэлэй 2-дохи хахадай буряад уран зохёол (35 саг) Ж.Т.Тумунов “Халуун зүрхэн”. Дайн арадай болон хүнэй ажабайдалда. Алексей Данилович Бадаев «Сэргэ». Ким Шогдопович Цыденов «Хээрэ» хөөрөөн. Цырен Раднаевич Галанов «Эсэгийн хүбүүн» Мэлс Жамьянович Самбуев «Аласай замда юрөөнэб» сонет, Цырен-Дулма Д. Дондокова «Шулуунууд дуулана» поэмэ, Балдан Насанович Ябжанов «Эртын шүүдэр» туужа.

Доржо Осорович Эрдынеев «Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй».

Лопсон Дунзынович Тапхаев «Андалдашагуй баялиг», А.Г.Лыгденов «Нюдэнэй аршаан» хөөрөөн.

Түсэб (Тематический план)

№ дуг	Хэшээлэй темэ	Үнг.саг	эрдэм мэдэсэ шалгалга
1	Оршол.	1ч	асуудалнууд ба даабари
	Арадай аман зохёол	10 саг	
2	Буряад арадай дуунууд.	1ч	асуудалнууд ба даабари
3	Арадай дуунуудай байгуулга.	1ч	сээжэлдэхэ
4	Үрээлнүүд.	1ч	сээжэлдэхэ
5	Буряад үльгэрнүүд	1ч	асуудалнууд ба даабари
6	«Абай-Гэсэр хүбүүн» эпосхээ хэһэгүүд. Дурдалга. Хоёрдохи халаа. Гэсэрэй дайда дээрэ түрэхэн тушаа.	1ч	асуудалнууд ба даабари
7	Табадахи халаа. Гэсэрэй Орголи эрэн гүрөөһе дараһан тушаа.	1ч	асуудалнууд ба даабари шэнжэлэл
8	Абай -Гэсэрэй дүрэ. Үльгэрэй байгуулга.	1ч	асуудалнууд ба даабари шэнжэлэл
9	XXX «Үльгэрые шэнжэлэгшэд» реферат	1ч	Бэшэмэл ажал
10	Эпосэй поэтикэ.	1ч	асуудалнууд ба даабари шэнжэлэл
11	Түүхэлһэн хөөрөөнүүд. Гүн Сакба тухай.	1ч	асуудалнууд ба даабари
	Нийтэ монголой уран зохёол. «Монголой нюуса тобшо»	5 саг	
12	«Монголой нюуса тобшо» зохёолһоо хэһэгүүд. Тэмүүжинэй уг гарбал	1ч	

13	Чингисэй эдир наһан	1ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
14	Тэмүүжиндэ Чингис хаан соло олгогдоһониинь	1ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
15	«МонголоЙ нюуса тобшо» зохёол тухай ба байгуулга.	1ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
16	“Чингис хаан” кинофильм харалга	1ч	шэнжэлэл
	XVIII- XIX зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд	5 саг	
17	Д-Д.Заяев «Замай тэмдэглэлнүүдхээ»	1ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
18	XXX. «Д-Д. Заяев — туруушын хамба лама» элидхэл.	1ч	Зохёолго ба найруулга Зохёол уншалга, шэнжэлэл
19	Б.Рабданов «Замай тэмдэглэлнүүдхээ»	1ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
20	Б.Рабданов «Худалдаа наймаан, түбэд эхэнэрнүүд»	1ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
21	XXX. « Д-Д. Заяев, Б.Рабданов - элитэ эрдэмтэд, аяншалагшад, сэхээтэд, багшанар» элидхэл	1ч	Зохёолго ба найруулга Зохёол уншалга, шэнжэлэл
	XX зуун жэлэй 1-дэхи хахатай буряад уран зохёол	14 с	
22	Б.Б. Барадин (Самандабадра). Буряад монголоЙ уг гарбалай домог.	1 ч	Асуудалнууд ба даабари
23	XXX. «Миний уг гарбал» эссе	1 ч	Зохёолго ба найруулга Зохёол уншалга, шэнжэлэл
24	Х.Н.Намсараев “Цыремпил” 1 бүлэг	1 ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
25	Х.Н.Намсараев “Цыремпил” 2 бүлэг	2ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
26	Х.Н.Намсараев “Цыремпил”. Туужа тухай ойлгосо.	1 ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
27	XXX. “Цыремпил — буряад арадай түлөөлэгшэ» зохёолго.	1 ч	Зохёолго ба найруулга Асуудалнууд ба даабари

28	Ц,Дон. «Хиртэһэн һара» 1 булэг	1ч	Асуудалнууд ба даабари
29	Ц,Дон. «Хиртэһэн һара» 2 булэг	1ч	Зохёолго бэшэлгэ
30	Ц,Дон. «Хиртэһэн һара» 3 булэг	2ч	Уншалга ба шэнжэлэл
31	Ц,Дон. «Хиртэһэн һара» 5 булэг	1 ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
32	ХХХ. Зохёолго. Характеристикэ	1 ч	Зохёолго ба найруулга Зохёол уншалга, шэнжэлэл
33	Реализм. Психологизм (уран зохёол соохи геройн сэдхэлэй байдал)	1ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
	ХХ зуун жэлэй 2-дохи хахадай буряад уран зохёол	35 саг	
34	Ж.Т.Тумунов “Халуун зүрхэн”.	1ч	Зохёол уншалга, шэнжэлэл
35	ХХХ. «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет зоной харуулһан баатаршалга» Зохёолго- бодомжолго.	1ч	Зохёолго ба найруулга
36	Дайн ара дай болон хүнэй ажабайдалда.	1ч	Зохёолго бэшэлгэ
37	Творческо практикум. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаһан минии нютагаархид.	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
38	Алексей Данилович Бадаев «Сэргэ»	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
39	Уянгата шүлэгэй сюжет.	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
40	ХХХ. Сэргэ тухай проект.	1ч	Проект бэшэлгэ
41	Ким Шогдопович Цыденов «Хээрэ» хөөрөөн.	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
42	ХХХ. К.Цыденов-ажабайдалай, байгаалиин үзэгдэлнүүдые хёрхоор обёоржо, ой ухаанда мартагдахаар бэшээр түүрээжэ шада һан уран захёолшо» зохёолго. Автор хөөрэгшэ.	1ч	Зохёолго ба найруулга
43	Цырен Раднаевич Галанов «Эсэгийн хүбүүн»	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
44	ХХХ. Зурагаар хүдэлмэри	1ч	найруулга
45	Цырендулма Цыреновна Дондогой «Эхэ тухай поэмэ»	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
46	ХХХ. «Цырендулма Дондогой — сурбалжалагша, публицист» элидхэл. Поэмэ тухай ойлгосо.	1ч	Зохёолго ба найруулга
47	Мэлс Жамьянович Самбуев «Аласай замда юрөөнэб» сонет.	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
48	Сонедүүдэй түүхэхээ. ХХХ. Зохёолго.	1ч	Зохёолго ба найруулга
49	Цырен-Дулма Д. Дондокова «Шулуунууд дуулана» поэмэ	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
50	Зохёол соо үнгэрһэн ба мүнөө үе саг зураглалга.	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл

	Онсо шэнжэ.		
51	Балдан Насанович Ябжанов «Эртын шүүдэр» туужа. Оролто, 1,2 булэгууд	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
52	Б.Н.Ябжанов «Эртын шүүдэр» туужа. 2-5 булэгууд	3ч	Уншалга ба шэнжэлэл
53	Б.Н.Ябжанов «Эртын шүүдэр» туужа. 6-10 булэгууд	2ч	Уншалга ба шэнжэлэл
54	ХХХ. Зохёолго гү, али проект.	1ч	Зохёолго ба найруулга
55	Доржо Осорович Эрдынеев «Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй».	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
56	Хөөрөөнүүдэй цикл.буряд уран зохёол соохи нравственна үндэһэн тухай. зохёолго.	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
57	ХХХ. «Түбэргөөнтэнэй гэр булын онсо илгаа»	1ч	Зохёолго ба найруулга
58	Лопсон Дунзынович Тапхаев «Андалдашагуй баялиг»	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
59	ХХХ. «Арад зоной туухэ - сэгнэшэгуй баялиг» зохёолго.	1ч	Зохёолго ба найруулга
60	А.Г.Лыгденов «Нюдэнэй аршаан» хөөрөөн. «Морин хуур» сэтгуул соо ороһон хөөрөөнууд	1ч	Уншалга ба шэнжэлэл
61	ХХХ. Угсаата зонойм хургаалнууд» презентаци	1ч	Зохёолго ба найруулга
62	Шалгалтын худэлмэри. Уран уншагшадай конференци	2ч	
	Дүн хамта	68ч	